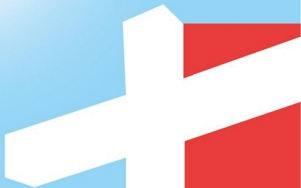

HANS KÜNG

KATOLÍCKA CIRKEV

STRUČNÉ DEJINY

KATOLÍCKA CIRKEV

O AUTOROVI

HANS KÜNG (1928) je pôvodom švajčiarsky teológ, katolícky kňaz a autor viacerých kníh, hlási sa k myšlienke svetového étosu a medzináboženskej tolerancie. Patrí medzi najznámejších a najkontroverznejších predstaviteľov liberálneho katolicizmu, od sedemdesiatych rokov je známy ako kritik vládnucich katolíckych kruhov a tradicionalizmu. Vinu za Veľkú schizmu aj reformačné rozštiepenie cirkvi pripisuje najmä rímskej strane. V knihe *Neomylný?* z roku 1970 ako prvý významnejší katolícky teológ v dvadsiatom storočí spochybnil neomylnosť pápeža, ktorá je z veľkej časti postavená na falošných dokumentoch. Rozpory s oficiálnou katolíckou vieroukou viedli k tomu, že mu odobrali povolenie vyučovať katolícku teológiu. V reakcii na to začal vyučovať ekumenickú teológiu a v deväťdesiatych rokoch založil inštitút Weltethos, ktorý hľadá porozumenie medzi svetovými náboženstvami.

V polovici šesťdesiatych rokov sa aktívne podieľal na Druhom vatikánskom koncile, kde sa stretol s Josephom Ratzingerom, v tom čase reformne naladeným teológom. Ich názory sa však časom vzdialili a vzťahy skomplikovali. Za príčinu moderného úpadku katolíckej cirkvi považuje jej uzavretosť a neschopnosť konštruktívne reagovať na nové myšlienky a spoločenské fenomény. Bol veľmi kritický k Jánovi Pavlovi II., ktorý podľa neho zradil myšlienky koncilu, rovnako k jeho nasledovníkovi Benediktovi XVI., ktorému svojho času pomohol v jeho teologickej kariére, keď ho pozval na univerzitu v Tübingene. Nepáčila sa mu jeho ústretovosť voči krajnej náboženskej pravici, podľa Künga opustil princípy skutočného ekumenizmu a usiloval sa o obnovu rímskeho impéria. V novom pápežovi vidí nádej a očakáva, že „nebude pokračovať v línii dvoch pápežov z Poľska a Nemecka.“

Hans Küng

**KATOLÍCKA
CIRKEV**

Stručné dejiny

premedia

Vydala Premedia Group, s. r. o., Bratislava 2013
Grafická úprava textu Izabela Koska, obálka Igor Slovák

Copyright © Hans Küng, 2001
All rights reserved
Preklad © Oto Havrila, 2003
ISBN 978-80-89594-99-3

OBSAH

Chronológia	9
Úvod: Katolícka cirkev v konflikte	15
I. Počiatky cirkvi	25
Založená Ježišom?	27
Zmysel „cirkvi“	29
Bol Ježiš katolík?	30
Prvotná cirkev	32
Peter	33
Spoločenstvo tvorené Židmi	36
Rozkol medzi židmi a kresťanmi	37
II. Raná katolícka cirkev	39
Pavol	42
Pavlovské cirkvi	43
Vznik katolíckej hierarchie	45
Prenasledovaná menšina prežíva	47
III. Cisárska katolícka cirkev	57
Univerzálne náboženstvo pre univerzálnu ríšu	59
Štátna cirkev	61
Rímsky biskup si nárokuje na supremát	64
Otec západnej teológie	68
Nová interpretácia Najsvätejšej Trojice	73
Boží štát	75
IV. Pápežská cirkev	79
Prvý skutočný pápež	81

	Poblúdení pápeži, pápežské podvrhy a procesy s pápežmi	83
	Germanizácia kresťanstva	86
	Stredoveká zbožnosť	88
	Islam	90
	Štát pre pápeža	92
	Západná rovnica: kresťanský = katolícky = rímsky	94
	Katolícka morálka	95
	Právny základ budúceho porímšťovania	97
V.	Rozdelená cirkev	101
	Revolúcia „zhora“	103
	Porímštená katolícka cirkev	108
	Kacíri a inkvizícia	118
	Veľká teologická syntéza	125
	Každodenný život kresťanov	127
VI.	Reforma, reformácia alebo protireformácia	133
	Koniec pápežskej nadvlády	135
	Zmarená reforma	138
	Renesancia, nie však pre cirkev	142
	Reformácia	145
	Bol program reformácie katolícky?	146
	Zodpovednosť za rozkol	149
	Rímskokatolícka protireformácia	159
VII.	Katolícka cirkev verzus modernizmus	163
	Nové časy	165
	Vedecká a filozofická revolúcia: rozum	168
	Cirkev a kopernikovský posun	170
	Kultúrna a teologická revolúcia: pokrok	171
	Následky osvietenstva pre cirkev	173
	Politická revolúcia: národ	175

Cirkev a revolúcia	176
Technická a priemyselná revolúcia: priemysel	180
Radikálne odsúdenie modernizmu – protiosvietenský koncil	182
VIII. Katolícka cirkev – súčasnosť a budúcnosť	193
Mlčanie o holokauste	200
Najvýznamnejší pápež dvadsiateho storočia	205
Reštaurácia namiesto obnovy	211
Zrada koncilu	214
Ďalší úbytok členskej základne cirkvi	220
Tretí vatikánsky koncil s Jánom XXIV.	223
Záver: Aká cirkev má budúcnosť?	227
Terminologický slovníček	231
Register	242

CHRONOLÓGIA

I. POČIATKY CIRKVI

(Údaje v I. a II. kapitole sú väčšinou približné.)

- 30** Ukrižovanie Ježiša Nazaretského.
- 35** Obrátenie Pavla.
- 43** Poprava Zebedejovho syna Jakuba.
- 48** Apoštolský koncil v Jeruzaleme.
- 48/49** Konfrontácia medzi Petrom a Pavlom v Antiochii.
- 49/50** Pavlova prvá misijná cesta.
- 50** Prvý Pavlov list Solúnčanom (najstarší spis Nového zákona).
- 52** Prvý Pavlov list Korintanom.
- 60 – 64** Pavlovo uväznenie a poprava v Ríme.
- 62** Poprava Jakuba, Pánovho brata, vodcu prvého jeruzalemského spoločenstva.
- 64 – 66** Prvé prenasledovanie kresťanov za vlády cisára Nera. Petrova poprava?
- 66** Útek židovských kresťanov do Pelly (Zajordánsko).
- 70** Dobytie Jeruzalema a zničenie druhého chrámu.

II. RANÁ KATOLÍCKA CIRKEV

- 81 – 96** Druhé prenasledovanie kresťanov za vlády cisára Domiciána.
- 90** *Klementov list.*
- 100** *Didaché*, najstarší kresťanský cirkevný poriadok.
- 110** Listy a poprava biskupa Ignáca Antiochijského.
- 165** Poprava filozofa Justína.
- 185 – 251** Origenes.
- 249 – 251** Prvé hromadné prenasledovanie kresťanov za vlády cisára Décia.

III. CISÁRSKA KATOLÍCKA CIRKEV

313 Cisár Konštantín zaručuje náboženskú slobodu.

325 Cisár Konštantín ako jediný vládca. Prvý ekumenický koncil v Nicei.

354 – 430 Aurelius Augustinus (od roku 395 hippský biskup).

381 Druhý ekumenický koncil v Carihrade. Cisár Teodózius Veľký vyhlasuje katolícku náuku za štátne náboženstvo a neskôr zakazuje všetky pohanské kultúry.

395 Teodóziova smrť a rozdelenie Rímskej ríše na východnú a západnú ríšu.

410 Dobytie „večného Ríma“ západnými Gótmami na čele s Alarikom.

431 Tretí ekumenický koncil v Efeze.

IV. PÁPEŽSKÁ CIRKEV

440 – 461 Pápež Lev Veľký.

451 Štvrtý ekumenický koncil v Chalcedóne.

476 Rozpad západorímskej ríše.

492 – 496 Pápež Gelázius I.

498/499 Pokrstenie franského kráľa Chlodovika.

527 – 565 Cisár Justinián.

590 – 604 Pápež Gregor Veľký.

622 Počiatok islamskej éry.

800 Korunovácia Karola Veľkého v Bazilike sv. Petra.

858 – 867 Pápež Mikuláš I.

1046 Synody v Sutri a Ríme a zosadenie troch súperiacich pápežov kráľom Henrichom III.

V. ROZDELENÁ CIRKEV

1049 – 1054 Pápež Lev IX.

1054 Rozkol medzi Rómom a carihradskou cirkvou.

1073 – 1085 Pápež Gregor VII. Spor o investitúru.

1077 Kráľ Henrich IV. putuje do Canossy.

1095 Pápež Urban II. zvoláva prvú križiacku výpravu.
1198 – 1216 Pápež Inocent III.
1202 – 1204 Štvrtá križiacka výprava. Plienenie Carihradu a zriadenie latinskej ríše s rímskokatolíckou hierarchiou.
1209 Stretnutie Inocenta III. s Františkom z Assisi.
1215 Štvrtý lateránsky koncil.
1225 – 1274 Tomáš Akvinský.
1294 – 1303 Pápež Bonifác VIII. uväznený v Anagni.
1309 – 1376 Pápeži v avignonskom exile.
1378 – 1417 Západná schizma: dvaja, neskôr traja pápeži.
1414 -1418 Ekumenický koncil v Kostnici. Poprava Jana Husa.

VI. REFORMA, REFORMÁCIA ALEBO PROTIREFORMÁCIA?

1483 – 1546 Martin Luther.
1484 – 1531 Huldrych Zwingli.
1509 – 1564 Ján Kalvín.
1517 Luther vydáva tézy o odpustkoch.
1520 Lutherove veľké programové spisy.
1521 Wormský snem. Lutherovo učenie zakázané.
1530 Augsburský snem: augsburské vyznanie viery.
1534 – 1549 Pápež Pavol III.
1535 Kalvínovo dielo *Institutio religionis christianae* (posledné vydanie roku 1559).
1545 – 1563 Tridentský koncil.
1549 Liturgia anglikánskej cirkvi.
1618 – 1648 Tridsaťročná vojna.
1648 Westfálsky mier.

VII. KATOLÍCKA CIRKEV VERZUS MODERNIZMUS

1633 Galileo Galilei pred inkvizíciou. Descartes odkladá vydanie traktátu *O svete*.
1678 Konfiškácia diela Richarda Simona *Kritické dejiny Starého zákona*.

- 1779 Lessingov *Múdry Nathan*.
1781 Kantova *Kritika čistého rozumu*.
1789 Francúzska revolúcia. Deklarácia ľudských práv.
1792 Septembrový masaker.
1797/1798 Zrušenie pápežského štátu a vyhlásenie rímskej republiky.
1799 Napoleonov štátny prevrat.
1814 -1815 Viedenský snem a reštaurácia pápežského štátu.
1848 Revolúcie v Európe. *Komunistický manifest*.
1846 – 1878 Pius IX.
1854 Dogma o nepoškrvnenom počatí Panny Márie.
1864 Sylabus modernistických omylov.
1869 – 1870 Prvý vatikánsky koncil. Definovanie primátu pápežovej jurisdikcie a neomylnosti. V reakcii na to je založená Starokatolícka cirkev.

VIII. KATOLÍCKA CIRKEV – SÚČASNOSŤ A BUDÚCNOSŤ

- 1878 – 1903 Pápež Lev XIII.
1891 Sociálna encyklika *Rerum novarum*.
1903 – 1914 Pápež Pius X.
1910 Antimodernistická prísaha.
1914 – 1918 Prvá svetová vojna.
1914 – 1922 Pápež Benedikt XV.
1922 – 1939 Pápež Pius XI.
1929 Lateránska zmluva s Mussolinim.
1933 Konkordát s Hitlerom.
1937 Encyklika *Mit brennender Sorge*.
1939 – 1945 Druhá svetová vojna. Holokaust.
1939 – 1958 Pápež Pius XII.
1950 Dogma o nanebovzatí Panny Márie. Encyklika *Humani generis* proti omylom súčasnosti.
1958 – 1963 Pápež Ján XXIII. Encyklika *Pacem in terris*.
1962 – 1965 Druhý vatikánsky koncil.
1963 – 1978 Pápež Pavol VI.

- 1967** Encyklika *Sacerdotalis coelibatus* o povinnom celibáte.
1968 Encyklika *Humanae vitae* proti antikoncepcii.
1978 Pápež Ján Pavol I. (Albino Luciani).
1978 – 2005 Pápež Ján Pavol II. (Karol Wojtyła).
2005 – 2013 Pápež Benedikt XVI. (Joseph Ratzinger).
2013 – Pápež František (Jorge Mario Bergoglio).

*Dr. Johnovi Bowdenovi
s vďakou*

ÚVOD: KATOLÍCKA CIRKEV V KONFLIKTE

Ako autor *Katolíckej cirkvi* chcem hneď na začiatku celkom otvorene povedať, že napriek všetkým svojim skúsenostiam s tým, aký nemilosrdný vie byť rímsky systém, dodnes zostala mojím duchovným domovom katolícka cirkev, toto spoločenstvo veriacich.

To sa odráža aj v tejto knihe. Dejiny katolíckej cirkvi sa, pravdaže, dajú vyrozprávať aj inakším spôsobom. Tieto dejiny môžu nestranné opísať odborníci na náboženstvo alebo historici, ktorých sa to osobne netýka. Alebo ich môže opísať hermeneutický filozof či teológ, ktorý im chce porozumieť a pre ktorého všetkému porozumieť znamená aj všetko odpustiť. Ja som však napísal tieto dejiny ako človek, ktorý je na nich zainteresovaný. Z historického hľadiska rozumiem takým javom, ako je intelektuálny útlak a inkvizícia, pálenie bosoriek, prenasledovanie Židov a diskriminácia žien, ale to neznamená, že ich viem automaticky odpustiť. Píšem ako človek stojaci na strane tých, ktorí sa stali obeťami alebo ktorí už počas svojho života považovali niektoré praktiky cirkvi za nekresťanské a kritizovali ich.

Aby som bol celkom konkrétny a celkom osobný, píšem ako človek, ktorý sa narodil v katolíckej rodine v malom švajčiarskom katolíckom mestečku Sursee a chodil do školy v katolíckom meste Luzerne.

Potom som žil sedem rokov v Ríme v elitnom pápežskom *Collegium Germanicum et Hungaricum* a študoval som filozofiu a teológiu na Pápežskej gregoriánskej univerzite. Keď som bol vysvätený za kňaza, Eucharistiou som po prvý raz slávil v Bazilike sv. Petra a svoju prvú kázeň som mal k zhromaždeniu Švajčiarskej stráže.

Keď som na Katolíckom inštitúte v Paríži získal doktorát z teológie, dva roky som pracoval ako pastor v Luzerne. V roku 1960 som sa ako tridsaťdvaročný stal profesorom katolíckej teológie na univerzite v Tubingene.

V rokoch 1962 až 1965 som sa ako poradca vymenovaný Jánom XXIII. zúčastnil na Druhom vatikánskom koncile, dve desaťročia som učil v Tubingene a založil som Inštitút ekumenického výskumu, ktorého som bol riaditeľom.

V roku 1979 som mal osobnú skúsenosť s inkvizíciou. Cirkev mi zrušila povolenie vyučovať, no napriek tomu som zostal na katedre a vo svojom inštitúte (ktorý bol oddelený od katolíckej fakulty).

Ďalšie dve desaťročia som zostal neochvejne, ale s kritickou lojalnosťou verný svojej cirkvi a dodnes som profesorom ekumenickej teológie a katolíckym kňazom s dobrým postavením.

Pokladám za správne, že v katolíckej cirkvi existuje pápežstvo, no zároveň pevne požadujem jeho radikálnu reformu v súlade s kritériami evanjelia.

Nemám teda s takou osobnou a katolíckou minulosťou dobré predpoklady na to, aby som napísal dejiny katolíckej cirkvi, ktoré sú angažované a zároveň objektívne? Možno sa ukáže, že je vzrušujúcejšie prečítať si dejiny tejto cirkvi od zasväteného človeka, ktorý bol na nich takto zainteresovaný. Pravdaže, budem sa usilovať o to, aby som bol rovnako objektívny ako hociktorý nestranný človek (ak takí ľudia v náboženskej oblasti vôbec existujú). Som však presvedčený, že osobná zainteresovanosť a objektívnosť sa dajú pri dejinách cirkvi spojiť rovnako dobre ako pri dejinách národa.

Trúfam si teda ponúknuť verejnosti tieto stručné dejiny cirkvi ako človek, ktorý má značné osobné skúsenosti v cirkevných záležitostiach a bol podrobený ťažkým skúškam. Tieto dejiny, pravdaže, nemôžu nahradiť veľké, mnohozväzkové diela – napríklad A. Flichea a V. Martina, H. Jedina,

L. J. Rogiera, R. Auberta a M. D. Knowlesa alebo napríklad M. Mollarta du Jourdin, z ktorých som síce čerpal, no neboli pre mňa smerodajné. No pretože som tieto dejiny študoval celý život a časť z nich som prežil na vlastnej koži, moja kniha je pomerne zvláštna. S dejinami katolíckej cirkvi som sa popasoval už vo svojich predchádzajúcich knihách *Koncil, reforma a znovuzjednotenie* (1960), *Štruktúry cirkvi* (1962), *Cirkev* (1967), *Čo znamená byť kresťanom* (1974), *Existuje Boh? Odpoveď pre dnešné časy* (1978), *Teológia pre tretie tisícročie: ekumenický pohľad* (1984), *Judaizmus* (1991) a *Velkí kresťanskí myslitelia* (1993). Analytickú syntézu celých dejín kresťanstva som vypracoval v diele *Kresťanstvo: podstata, dejiny a budúcnosť* (1994). Opísal som rozličné historické modely kresťanstva, nielen rímskokatolícky, ale aj pôvodný židovsko-kresťanský, helenisticko-byzantsko-slovanský, protestantsko-reformátorský, osvieten-ský a modernistický. V tejto knihe čitateľ nájde množstvo bibliografických odkazov na dejiny rímskokatolíckej cirkvi a, pravdaže, aj množstvo myšlienok a východísk do budúcnosti, ktorými sa budem v tejto knihe zaoberať po novom. Urobím tak v krátkosti a sústredím sa na hlavné línie, štruktúry a postavy bez zbytočnej záťaže (bez poznámok a priamych bibliografických údajov).

Ako hovorím, som si dobre vedomý toho, že názory na katolícku cirkev a jej dejiny sa značne rozchádzajú, a to vnútri cirkvi i mimo nej. Katolícka cirkev je zrejme väčšmi než ktorákoľvek iná cirkev kontroverznou cirkvou, vystavenou raz nekritickému obdivu, inokedy nekritickým útokom.

Dejiny katolíckej cirkvi sú nepochybne dejinami úspechu: katolícka cirkev je najstarším, čo do počtu najsilnejším a pravdepodobne aj najvplyvnejším predstaviteľom kresťanstva. Táto dve tisícročia stará cirkev je obdivovaná pre svoju životaschopnosť, pre svoju organizáciu, ktorá bola globálna

skôr, než sa začalo o globalizácii hovoriť, a zároveň mimoriadne účinná na lokálnej úrovni, ďalej pre úctu, ktorú požívala, úctu bohatú v tradíciách a pestrú vo svojej honosnosti, a pre svoje nepochybné úspechy pri budovaní a formovaní Západu. Optimistickí a idealistickí cirkevní historici a teológovia hovoria o tom, že v jej dejinách, náuke, stavbe, zákonoch, liturgii a zbožnosti pozorujú organický rast. Tvrdia, že katolícka cirkev je obrovský starý strom, o ktorom sa dá povedať, že ustavične rastie, rozvíja sa a speje k dokonalosti napriek tomu, že rodí zhnité ovocie a usychajú mu konáre. Dejiny katolíckej cirkvi sa tu chápu ako organický proces zrenia a rastu.

Ale aj tradiční katolíci si dnes kladú otázku: ak sa dejiny katolíckej cirkvi vyznačujú organickým rastom, nie je ich súčasťou aj úplne neorganický, nenormálny, absurdný a faľošný vývoj, za ktorý sú zodpovední sami oficiálni predstavitelia cirkvi? Nevyskytujú sa v nich napriek všetkým veľkolepým rečiam o pokroku aj strašné omyly, popri ktorých sú pápeži všetkým možným, len nie bezúhonnými vládcami?

Počas Druhého vatikánskeho koncilu (1962 – 1965) sa katolícka cirkev tešila vo verejnosti mimoriadne dobrej povesti. Na začiatku tretieho tisícročia po Kristovi je však v niektorých oblastiach vystavená väčším útokom než kedykoľvek predtým. Iste, Rím nedávno požiadal o odpustenie za obľudné chyby a ukrutnosti minulosti – ale medzitým má súčasná cirkevná administratíva a inkvizícia na svedomí ďalšie obete. V našom demokratickom veku sotva nájdeme inú veľkú inštitúciu, ktorá by sa takým opovrhnutiahodným spôsobom vyrovnávala s krízou a s odlišnými názormi vo svojich vlastných radoch a ktorá by tak diskriminovala ženy – zákazom antikoncepcie, zákazom sobášenia kňazov a zákazom kňazskej vysviacky žien. Nijaká iná inštitúcia tak nepolarizuje spoločnosť a politiku na celom svete

nekompromisnými postojmi v otázkach potratu, homosexuality a eutanázie, postojmi, nad ktorými sa vždy vznáša svätožiara neomylnosti, akoby boli prejavom vôle samotného Boha. Nie je vzhľadom na očividnú neschopnosť katolíckej cirkvi korigovať a reformovať samu seba logické, že na začiatku tretieho kresťanského tisícročia sa viac-menej zhovievavá ľahostajnosť, ktorú verejnosť prejavovala voči cirkvi pred takými päťdesiatimi rokmi, zmenila na priam nenávistné nepriateľstvo? Nepriateľsky naladení cirkevní historici a kritici zastávajú názor, že v dvojtisícročných dejinách cirkvi nielenže nebadáť nijaký organický proces zrenia, ale že sa tieto dejiny ponášajú skôr na dejiny zločinu. Niekdajší katolícky autor Karlheinz Deschner zasvätil týmto dejinám život a desať hrubých zväzkov. Na stovkách a stovkách strán v nich opisuje všetky formy zločinnosti v zahraničnej politike cirkvi, v jej politike v oblasti obchodu, financií a výchovy, v šírení nevedomosti a povier, v bezohľadnom zneužívaní sexuálnej morálky, manželských zákonov, trestného práva... a tak ďalej.

Zatiaľ čo niektorí katolícki teológovia horlivo a s pocitom triumfu spisujú dejiny cirkvi, protikatolícki kriminológovia bažiaci po škandáloch ich zneužívajú, aby katolícku cirkev všetkými možnými prostriedkami zvrhli z trónu. No nedali by sa podobným zhromažďovaním chýb, omylov a zločinov, ktoré sa dajú nájsť všade, napísať aj zločinecké dejiny Nemecka, Francúzska alebo Spojených štátov amerických – nehovoriac o obludných zločinoch, ktoré spáchali v mene božského rozumu, národa, rasy alebo strany moderní ateisti? A je taká upriamenosť na negatívnu stránku veci spravodlivá voči dejinám Nemecka, Francúzska, Anglicka, Ameriky – alebo katolíckej cirkvi? Asi nie som jediný, komu je jasné, že časom by také niekoľkozväzkové „Zločinecké dejiny kresťanstva“ čitateľa zunovali a nudili. Tí, čo schválne šliapli do tohto bahna, by nemali tak hlasno frflať na to, aká je to zlá cesta.